

TRANSITIE PLAN

ONDERWEG NAAR EEN DUURZAAM 2050

Een verdere uitwerking van de Jonge Klimaatagenda 2.0

THEMA WERKEN

JONGE
KLIMAAT
BEWEGING

“THERE’S NOTHING PERMANENT EXCEPT CHANGE”

HERACLITUS
Griekse filosoof

INLEIDING

Onze samenleving staat voor een grote uitdaging. De gevolgen van klimaatverandering gaan een grote impact hebben op ons leven en dat van de generaties na ons. Wij, jongeren, zijn degenen die dat het meest gaan merken, maar ook degenen die er nu iets aan kunnen doen. Om de balans tussen mens en planeet te herstellen, zullen we onze samenleving, economie en dagelijkse levens opnieuw moeten inrichten. Dat betekent dat we in 2050 op een nieuwe manier wonen, werken, eten, leren en reizen. De visie van Nederlandse jongeren daarop brachten we onder in de Jonge Klimaatagenda (JKA) 2.0. Maar hoe komen we daar?

Begin 2020 begonnen de themamanagers van de Jonge Klimaatagenda werkgroep met het schrijven van transitieplannen op de bestaande JKA 2.0 thema's. De transitieplannen hebben meerdere doelen. Ze geven het transitiepad naar een specifiek doel uit de JKA 2.0 weer. Daarmee beschrijven ze concreet wat de weg naar 2050 is en wat er nu en in de toekomst nodig is om dat doel te halen. Waarom zijn de huidige beleidsplannen (nog) niet toereikend? Ieder plan legt uit onder welke voorwaarden de onderbouwde keuzes gemaakt moeten worden. Hierdoor wordt duidelijk wat er nodig is om bij onze visie te komen in termen van bijvoorbeeld investeringen, tijd of gedragsverandering en wie daarvoor welke stappen nog moet zetten. De focus daarbij ligt op oplossingen, maatregelen of actiepunten. Hierdoor kunnen we bepaalde aspecten van de JKA 2.0 uiteindelijk doorrekenen en maken we de JKA 2.0 meetbaar en tastbaar.

De plannen zijn samen met aangesloten jongerenorganisaties vormgegeven. Na een eerste verkenning van de onderwerpen, ontvingen de themamanagers allerlei ideeën, vragen en kritische opmerkingen van jongerenorganisaties tijdens de online Klimaat Dialoog (KD) in mei 2020. Daarnaast voerden de themamanagers een eigen onderzoek uit. Bijvoorbeeld door verdiepende gesprekken met experts en jongerenorganisaties te houden en (onderzoeks) literatuur te lezen. Maar ook door vragen te stellen via ons eigen Jonge KlimaatPanel en (online) bijeenkomsten en evenementen bij te wonen.

Naast de specifieke focus van ieder transitieplan, is er ook een rode draad door alle plannen heen. Die rode draad is dat wij graag een overheid met lef zien in de transitie naar een duurzame toekomst. Lef om eerder én vaker te kiezen voor duurzaam beleid, dat wordt ondersteund door prikkelende beleidsinstrumenten, zoals de beprijzing van niet-duurzame activiteiten. Lef voor een daadkrachtige aanpak die focust op de zorgen om het klimaat en een inclusieve transitie én op het creëren van een aantrekkelijk en duurzaam vestigingsklimaat en een integrale aanpak voor de overgang naar een circulaire economie.

Namens de JKA werkgroep wil ik alle jongerenorganisaties en experts bedanken voor hun bijdrage aan deze transitieplannen. Met jullie ideeën, vragen en kritische opmerkingen hebben alle themamanagers veel waardevolle input ontvangen om onze visie concreter te maken en daarmee gemakkelijker om te zetten in actie!

Melanie Klösters

Voorzitter werkgroep Jonge Klimaatagenda 2020

SAMENVATTING

Het transitieplan werken is onderdeel van een serie van vijf transitieplannen. Hieronder staan de samenvatting per plan weergegeven. Bekijk onze website voor de andere transitieplannen.

Wonen

In 2050 zijn onze steden duurzame en gezonde plekken om te wonen, werken en je vrije tijd door te brengen. Waar mogelijk hebben wegen plaats gemaakt voor groenblauwe stadaders, waardoor fietsers en voetgangers meer ruimte hebben. Door onder andere groennormen op te stellen in wijken, is de verhouding tussen verstening en vergroening in evenwicht. Daarnaast wordt er bottom-up met bewoners gewerkt aan klimaatadaptatie in de eigen woonomgeving, zodat klimaatoplossingen lokaal en concreet worden. Samen met marktpartijen investeert de overheid in groen en blauw in de openbare ruimte. Een integrale kijk op het klimaatadaptatief maken van de openbare ruimte zorgt voor beter zicht op de baten (hogere vastgoedwaarde, sociale cohesie en gezondheidsvoordelen).

Werken

Een transparante en circulaire economie waarin bedrijven rekening houden met de impact op mens en milieu, dat is hoe jongeren 2050 voor zich zien. Dit kunnen bedrijven bereiken door transities door te maken in drie richtingen: overgaan op circulaire verdienmodellen, true pricing toepassen en de eigendomsstructuur aanpassen. Samenwerking in netwerken laat zien dat bedrijven niet op de overheid hoeven te wachten om met regelgeving te komen. Echter kan de overheid deze transities wel bevorderen met een aantal beleidsmaatregelen. Om tot circulaire verdienmodellen te komen, kunnen garantie tijden verlengd, en de afvalbelasting verhoogd worden. True pricing komt een stuk dichterbij door de aangekondigde CO₂-heffing. Deze moet dan wel ook onder benchmark gelden en alle sectoren meenemen; zo ook de landbouw en de transportsector. Een maatschappelijke eigendomsstructuur wordt bereikt door het wetsvoorstel van de maatschappelijke BV (BVM) te implementeren.

Mobiliteit

In 2050 willen jongeren kunnen reizen in een uitstootvrij en inclusief mobiliteitssysteem. Om hier te komen is een fundamenteel andere inrichting van ons

mobilititeitssysteem nodig. Hier zien wij mogelijkheden voor Mobility as a Service (MaaS). Door MaaS in te voeren in het huidige systeem, wordt de druk op de huidige infrastructuur verlicht en ontstaat er ruimte voor nieuwe modaliteiten. Om MaaS succesvol te implementeren, pleit de Jonge Klimaatbeweging voor de ontwikkeling van een afsprakenstelsel voor MaaS met betrekking tot het delen van data, de invoering van stimulansen die de shift naar het nieuwe mobiliteitssysteem accelereren en voor het opzetten van snelbussen in Bus Rapid Transit als aanvullende modaliteit.

Onderwijs

Om duurzaamheid integraal in het onderwijs te integreren, is het belangrijk dat het onderwerp verweven zit in het curricula en het schoolsysteem. Om hier te komen, is het noodzakelijk dat er tijdens de lerarenopleidingen de mogelijkheid is om vakken te volgen over duurzaamheid. Hierdoor zijn docenten beter in staat de nodige kennis over te dragen en de leerlingen bij te staan in hun ontwikkeling. Daarnaast moet er zowel in het basis- als in het middelbaar onderwijs een doorlopende leerlijn komen tussen alle vakken en tussen de verschillende jaarlagen, met daarin de focus op de integrale benadering van duurzaamheid en de ontwikkeling van competenties die zullen bijdragen aan het omgaan met de veranderende wereld om ons heen.

Voeding

Als de eiwittransitie nú prioriteit krijgt, draagt dit bij aan het tegengaan van klimaatverandering, het verbeteren van de volksgezondheid, een lagere milieupact, de duurzame ontwikkelingsdoelen en een hoger dierenwelzijn. Wij adviseren de overheid om te sturen op drie gebieden. Allereerst is dat investeren in volksgezondheid; met een meer plantaardig dieet zullen welvaartsziekten afnemen. Ten tweede is dat toekomst bieden voor efficiënt landgebruik, zodat er meer humane productie op geschikt land kan plaatsvinden. Tot slot adviseren wij naast voorlichting ook in te zetten op gedragsverandering bij consumenten, omdat zij hun keuzes op routines baseren en niet alleen op kennis.

WERKEN

Op weg naar een duurzame, transparante en circulaire economie

OP WEG NAAR EEN DUURZAME, TRANSPARANTE EN CIRCULAIRE ECONOMIE

"In 2050 houden bedrijven rekening met impact op mens en milieu, zijn er veel nieuwe banen in duurzame sectoren, werken we minder en besteden we de vrijgekomen extra tijd creatief, duurzaam en sociaal. De consumptiemaatschappij is verleden tijd, investeringen door bijvoorbeeld jouw bank zijn duurzaam en transparant en de economie is circulair."¹ Jongeren zien dat duurzame en innovatieve verdienmodellen een belangrijke bijdrage leveren aan het verduurzamen van de economie en het terugdringen van het klimaatprobleem. Maar hoe zorgen we ervoor dat deze verdienmodellen ook structureel toegepast zullen worden in het bedrijfsleven?

VAN OVERCONSUMEREN NAAR DUURZAAM PRODUCEREN

Grofweg 45% van de wereldwijde broeikasgasuitstoot komt vrij bij de productie van auto's, kleren, voedsel, huizen en andere producten die men iedere dag gebruikt.² Bij deze productie stoten we broeikasgassen uit, richten we milieuschade aan en gebruiken we jaarlijks meer hulpbronnen dan de aarde ons biedt. Op 22 augustus 2020 was het Earth Overshoot Day: de dag waarop de mensheid meer van de natuur heeft gebruikt dan de aarde in één jaar kan opbrengen.³ Dit betekent dat we als mensheid gemiddeld 1,6 aardes nodig hebben om in ons huidige consumptiepatroon te blijven leven. Door de coronacrisis is de uitstoot weliswaar tijdelijk met 17% gedaald, maar met de hervatting van het normale leven keert de CO₂-uitstoot weer terug naar het normale niveau.⁴ Hierbij rijst de vraag: Waarom blijft de samenleving op grote schaal produceren en consumeren als de negatieve gevolgen voor het milieu zo groot zijn en het op lange termijn overduidelijk onhoudbaar is?

De afgelopen jaren is de markt voor duurzame producten toegenomen, en ook jongeren geven aan dit belangrijk te vinden. Uit een enquête van het Jonge KlimaatPanel bleek dat 97% van de ondervraagden op een manier probeert zijn klimaatimpact te minimaliseren.⁵ Ook geven jongeren aan duurzaamheid belangrijk te vinden bij de keuze voor een werkgever.⁶ Toch zullen ook jongeren niet altijd duurzame keuzes maken. Er zijn namelijk grenzen aan deze markt, omdat niet iedereen hiermee bezig is of dit zich kan veroorloven. Bovendien leidt kennis over duurzaamheid niet altijd tot duurzame keuzes.⁷ De verantwoordelijkheid telkens weer bij de consument neerleggen (zoals bij de "Iedereen doet wat"

campagne van de Rijksoverheid) gaat niet het verschil maken. Daarnaast moeten bedrijven namelijk ook zelf een enorme verduurzamings stap maken. De overheid zal hierin moeten sturen en helderheid en kaders scheppen, want het bedrijfsleven heeft nog niet laten zien dit uit zichzelf te doen. Het Klimaatakkoord⁸ is een stap in de goede richting, maar is nog niet de inclusieve systeemverandering die de Jonge Klimaatbeweging voor ogen heeft. Het bouwt namelijk te veel voort op huidige (economische) principes en sorteert nog niet genoeg voor op de doelen⁹ die in 2050 behaald moeten zijn.

OPLOSSINGEN

De economie is op dit moment vooral gebouwd op lineaire verdienmodellen met winstmaximalisatie als hoofddoel voor bedrijven. Bovendien worden effecten op het klimaat, milieu en de volksgezondheid vaak niet in de prijs van een product opgenomen. Ook worden bedrijven niet gestimuleerd om transparant te zijn over hun impact op de wereld. Om de transitie naar een duurzaam bedrijfsleven te versnellen, zien jongeren drie belangrijke oplossingsrichtingen die bedrijven kunnen toepassen. Die lichten we hieronder toe. Daarbij doen wij bij elk actiepoint een voorstel voor een concrete beleidsmaatregel, zodat de overheid de transitie naar een duurzaam en circulair bedrijfsleven kan bevorderen.

1. Aanpassing van de eigendomsstructuur

De huidige aandeelhoudersstructuur is vaak een belangrijke oorzaak van onduurzaam handelen. Het voornaamste doel van veel bedrijven is namelijk om het vermogen van de eigenaren (aandeelhouders) te maximaliseren. Door de eigendomsstructuur te veranderen, is het mogelijk dat een bedrijf niet meer gestuurd wordt door winstmaximalisatie. Dit wordt ook wel steward ownership genoemd en is een structuur waarin het eigendom in een stichting is ondergebracht. De stichting wordt geleid door directe betrokkenen bij het bedrijf.¹⁰ Winst wordt gezien als een middel om een centraal doel van het bedrijf te bereiken, zonder dat aandelen enkel gebruikt worden door externe partijen om hun eigen winsten te maximaliseren. Niet alleen jonge startups kunnen dit model toepassen, maar ook bestaande bedrijven kunnen hiermee omgevormd worden. Bekende voorbeelden zijn Bosch, Zeisch en Triodos Bank in Nederland.

Beleid

Hoewel het initiatief van deze transitie met name bij bedrijven ligt, kan de overheid deze wel stimuleren.

Een concreet voorbeeld is het wetsvoorstel waar nu aan gewerkt wordt: de maatschappelijke onderneming.¹¹ Dit is de toevoeging van de modaliteit 'm' aan B.V. in het Burgerlijk Wetboek.¹² Op deze manier kunnen bedrijven worden aangesproken op hun acties wanneer deze een negatieve milieu-impact hebben. Nederland heeft dit als een van de weinige Europese landen nog niet doorgevoerd. Bovendien kan dit voordelen bieden voor ondernemingen die nu al maatschappelijk geïnteresseerd zijn. Daarnaast investeert de overheid nu veel in innovatie, bijvoorbeeld door het fonds Invest-NL.¹³ Door bij dergelijke investeringen vanuit de overheid deze modaliteit als voorwaarde te stellen, hebben maatschappelijke ondernemingen een grotere kans van slagen. Op deze manier wordt overheidsgeld ook maatschappelijk geïnvesteerd.

2. Overstap naar circulaire verdienmodellen

De Nederlandse overheid heeft als doel gesteld dat in 2050 de Nederlandse economie volledig circulair is, met 50% circulariteit in 2030 als tussendoel.¹⁴ Hiervoor zijn grote stappen nodig bij Nederlandse bedrijven, die zich moeten committeren aan hetzelfde doel. Het is dus belangrijk dat bedrijven hier ook kansen zien voor hun eigen verdienmodel. De circulaire economie biedt namelijk interessante kansen en vernieuwende concepten voor bedrijven (zie kader)¹⁵. Bovendien is het belangrijk voor bedrijven om mee te bewegen in deze transitie, om ook in de toekomst relevant te zijn voor hun klanten. Dit vraagt om meer kennis en een gedragsverandering in het bedrijfsleven, zoals uitgelegd in het kader.

Wat zijn circulaire verdienmodellen?

Een bedrijf levert vaak een of meerdere producten. Dit product heeft een levenscyclus: voor gebruik (ontwerp en productie), tijdens gebruik, en post-gebruik.¹⁹ In een lineaire economie gaan de onderdelen in een rechte lijn van productie naar gebruik naar afval. Geld wordt met name verdiend bij de verkoop van producten. In een circulaire economie wordt geprobeerd de materialen binnen en tussen de fases te circuleren. Een bedrijf kan zijn verdienmodel zo inrichten dat deze aanpassingen geen geld kosten, maar zichzelf terugverdienen. Voorbeelden zijn verhuur, lease, Product-as-a-Service, terugkoop en reparatie. In de post-gebruiksfase kan een bedrijf het afval zelf inzamelen, opknappen, tweedehands verkopen, of de materialen gebruiken voor nieuwe producten.²⁰

Beleid

De overheid kan sturen in de transitie naar circulaire verdienmodellen door kennis te bieden en kennisontwikkeling te subsidiëren. Daarnaast kan de overheid met wetgeving bedrijven sturen. De Brede Maatschappelijke Heroverwegingen bieden vele beleidsmaatregelen om de circulaire economie te stimuleren.¹⁶ Grote stappen worden bijvoorbeeld al gezet bij het maatschappelijk verantwoord inkopen door de overheid. Voor een succesvolle transitie naar 2050, zien jongeren vooral kansen in de herziening van het belastingstelsel. In navolging van de bouwsector¹⁷ en geïnspireerd door Ex'Tax¹⁸ moet gezocht worden naar een nieuwe balans, namelijk het verhogen van belastingen op primair grondstofgebruik, in combinatie met een verlaging van de belasting op arbeid. De voorgestelde verschuiving lost namelijk het beschreven comparatieve nadeel van het hergebruiken van grondstoffen ten opzichte van primaire grondstoffen op.

3. True Pricing

Momenteel zijn veel negatieve externe effecten niet verwerkt in de prijs van een product. Om dit op te lossen kan een bedrijf ervoor kiezen om externaliteiten in de prijs van het product te verwerken: de True Price. Dit kunnen bijvoorbeeld effecten op het klimaat zijn, maar ook negatieve gezondheidseffecten. Om tot internalisering van de True Price te komen zijn er drie fases: transparantie over externaliteiten in de keten, vrijwillige vergoeding van negatieve externe effecten, en ten slotte een gelijk speelveld voor alle

Hoe werkt een circulaire economie?

Afbeelding afgeleid en aangepast van Circle Economy (2016).

bedrijven.²¹ Wanneer bedrijven transparant zijn over de 'echte kosten' kunnen consumenten geïnformeerd een beslissing maken zonder slachtoffer te worden van "greenwashing".²² In de tweede fase wordt de echte prijs niet alleen berekend, maar ook daadwerkelijk (vrijwillig) betaald. Cruciaal is dat de meerprijs ook daadwerkelijk wordt gebruikt om de negatieve effecten te compenseren. De laatste fase kan in de praktijk alleen door de overheid worden afgedwongen met regelgeving, maar is essentieel.

Beleid

De belangrijkste overheidsmaatregel om de True Price te implementeren is een CO₂-heffing. De CO₂-heffing zoals die is voorgesteld door minister Wiebes in 2020 verdeelt de kosten onevenredig. Grote vervuilers betalen een fractie van wat het MKB en consumenten betalen.²³ Dit komt onder andere door de vrijstelling voor vervuilers tot een sectorbrede referentie-uitstoot (de benchmark). Wij stellen voor om ook de uitstoot onder de benchmark te belasten met een CO₂-heffing. Bovendien vinden wij in navolging van De Nederlandsche Bank (DNB) dat sectoren die niet onder het Europese Emissiehandelssysteem (ETS) vallen wel in de nationale heffing meegenomen moeten worden (de landbouw- en de transportsector).²⁴ De Jonge Klimaatbeweging ziet adequate beprijzing van de broeikasgasuitstoot als de belangrijkste maatregel naar een circulaire economie.

Daarnaast moet de overheid de transparantie over de broeikasgasuitstoot van bedrijfsactiviteiten vergroten. Zo kan de CO₂-uitstoot een verplicht onderdeel worden van de al verplichte financiële verslaglegging voor beursgenoteerde bedrijven. Voor een groter bewustzijn van producten met een grote broeikasgasuitstoot kan een banner in de trant van 'geld lenen kost geld' voor vervuilende producten worden ingezet. 85% van de jongeren uit het Jonge Klimaatpanel gaf aan hier een voorstander van te zijn.²⁵

CONCLUSIE

Bedrijven kunnen zich sectorbreed binden aan verduurzaming doelen, zoat comparatieve nadelen ten opzichte van de concurrent verdwijnen. Voorbeelden hiervan zijn het Platform for Carbon Accounting Financials (PCAF)²⁶ en het Convenant Duurzame Kleding en Textiel.²⁷ De overheid kan met name invloed uitoefenen door onafhankelijke evaluaties te leiden over de effectiviteit van deze samenwerkingen.²⁸ De verandering van de eigendomsstructuur, circulaire verdienmodellen en True Pricing winnen aanzienlijk aan kracht wanneer het universeel wordt ingevoerd.

Bedrijven hoeven dus helemaal niet te wachten tot de overheid hen restricties oplegt, maar kunnen zich in netwerken samen committeren aan gestelde doelen. Zo gaan we van overconsumptie, naar duurzame productie.

Max Steenbrink
Themamanager Werken

TOELICHTING & BRONNEN

Voor duurzaamheid gebruiken wij de definitie van Brundtland uit 1978 vanuit de gelijknamige VN-commissie: "Duurzame ontwikkeling is ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen."

*In de tekst wordt soms verwezen naar resultaten uit ons **Jonge Klimaatpanel**. Het Jonge Klimaatpanel is (online) panel waar alle jongeren van 18 tot 32 jaar zich voor aan kunnen melden om mee te denken over een duurzame toekomst. In augustus 2020 bestaat het panel uit ongeveer 600 jongeren die maandelijks feedback kunnen geven. Het panel bestaat vooral uit jongeren uit onze achterban. Het laten groeien en verbreden van dit panel is een van de doelstellingen voor de komende 2 jaar. Het nummer achter 'JKP' geeft aan om welke editie van de vragenlijst het gaat. De eerste vragenlijst is in april 2020 verzonden.*

1 Jonge Klimaatbeweging (2019). Jonge Klimaatagenda 2.0. Verkregen van: www.wearretmrw.nl/wp-content/uploads/JKA2.0_NL_final.pdf

2 Ellen MacArthur Foundation (2019). Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change. Verkregen van: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/Completing_The_Picture_How_The_Circular_Economy_-_Tackles_Climate_Change_V3_26_September.pdf

3 Overshootday (2020). Geraadpleegd op: <https://www.overshootday.org/>

4 Nature Climate Change, 2020. Verkregen van: <https://www.nature.com/articles/s41558-020-0883-0>

5 JKP1, n = 182 Jongeren proberen hun klimaatimpact te minimaliseren, bijvoorbeeld door producten te kopen die lang meegaan (81%), spullen tweedehands te kopen (52%), of afval correct te scheiden (78%).

6 JKP1, n = 182

7 IO Research (2020) Duurzaam denken is nog steeds niet duurzaam doen. Geraadpleegd van: <https://www.ioresearch.nl/actueel/duurzaam-denken-is-nog-steeds-niet-duurzaam-doen/>

8 Rijksoverheid (2019). Klimaatakkoord. Den Haag. Geraadpleegd van: www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/28/klimaatakkoord

9 Er wordt bedoeld op de doelen van maximaal 1,5 graad opwarming (Akkoord van Parijs) en 100% circulariteit in 2050, zie Rijksoverheid (2019): Nederland Circulair in 2050. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/circulaire-economie/nederland-circulair-in-2050> en Rijksoverheid (z.d.). Klimaatbeleid. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>

10 Purpose Economy (z.d.) Geraadpleegd van: https://purpose-economy.org/content/uploads/purposebooklet_en.pdf

11 ORnet (2020). Maatschappelijk BV op komst voor maatschappelijk geïntereerde ondernemingen. https://www.ornet.nl/blog/2020/07/13/maatschappelijke-bv-op-komst-voor-maatschappelijk-georienteerde-ondernemingen/?vakmedianet-approve-cookies=1&_ga=2.213460948.1127944217.1598720390-1112782302.1598720390

12 Hillen, M., & Panhuijsen, S. (2016). B.V.m. De sociale onderneming op weg naar het Burgerlijk Wetboek. Social Enterprise NL. Verkregen van: <https://www.archief.social-enterprise.nl/>

[files/6914/5735/5318/Op_Weg_Naar_Het_Burgerlijk_Wetboek.pdf](https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/07/16/invest-nl-van-start-met-financiering-voor-energietransitie-en-innovatieve-scale-ups)

13 Rijksoverheid (2020). Invest-NL van start met financiering voor energietransitie en innovatieve scale-ups. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/01/16/invest-nl-van-start-met-financiering-voor-energietransitie-en-innovatieve-scale-ups>

14 Kishna, M., et al. (2019). Doelstelling circulaire economie 2030. Den Haag: PBL. Verkregen van: <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2019-policy-brief-doelstelling-circulaire-economie-2030-3551.pdf>

15 PBL (z.d.) Waarom een circulaire economie? Geraadpleegd op: <https://themasites.pbl.nl/o/circulaire-economie/>

16 Rijksoverheid (2020). Brede Maatschappelijke Heroverweging 11: naar een economie zonder afval. Verkregen van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/04/20/bmh-11-naar-een-economie-zonder-afval>

17 Manifest Belastinghervorming voor de Circulaire Bouweconomie: <https://ex-tax.com/circulairebouw/>

18 The Ex'tax Project et al. (2014). New era. New plan. Fiscal reforms for an inclusive, circular economy. Case study the Netherlands. Verkregen van: https://ex-tax.com/wp-content/uploads/2019/09/The_Extax_Project_New_Era_New_Plan_report.pdf

19 Circle economy (2016). Master Circular business with the value hill. Geraadpleegd van: <https://www.circle-economy.com/news/master-circular-business-with-the-value-hill>

20 <https://www.circle-economy.com/circular-economy/7-key-elements>

21 True Price, 2019. A roadmap for true pricing - Vision paper. Verkregen van: <https://trueprice.org/a-roadmap-for-true-pricing/>

22 Greenwashing is het misleiden van consumenten door bedrijven door een beter beeld neer te zetten dan de werkelijkheid, bijvoorbeeld met behulp van reclame. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Greenwashing>

23 Milieudefensie (2020). Verkregen van: <https://milieudefensie.nl/actueel/regering-breekt-belofte-kleine-bedrijven-betalen-de-vergroening-van-grote-vervuilers>

24 De Nederlandsche Bank (2020). DNB roept op tot groen herstel uit de corona crisis. Geraadpleegd van: <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archieef/dnbbulletin-2020/dnb388941.jsp#>
25 JKP2, n = 174

26 Carbon Accounting Financials (z.d.) Our mission. Verkregen van: <https://carbonaccountingfinancials.com/about#our-mission>

27 Imvo convenanten (z.d.) Kleding en textiel. Verkregen van: <https://www.imvoconvenanten.nl/nl/kleding-en-textiel>

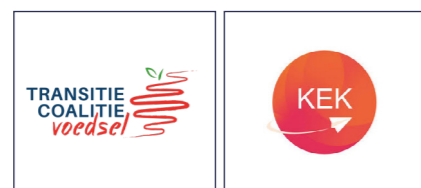
28 Het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT) heeft bijvoorbeeld aangetoond dat slechts het textiel- en het bankconvenant effectief bleek in de periode 2014-2020. KIT (2020). Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020. Verkregen van: <https://www.kit.nl/wp-content/uploads/2020/07/KIT-2020-Evaluation-of-RBC-agreements-FINAL.pdf>

BETROKKEN PARTIJEN

De volgende jongerenorganisaties hebben de JKA 2.0 ondertekend. Middels online enquêtes en de Klimaatdialoog in mei 2020 zijn deze organisaties betrokken geweest bij de totstandkoming van deze plannen.

SAMENWERKINGSPARTNERS JKB

COLOFON

Dit is een uitgave van:

Jonge Klimaatbeweging
Helling 150
3522 CC Utrecht
info@jongeklimaatbeweging.nl
jongeklimaatbeweging.nl

Tekst:

Anne Wilbers (Themamanager Voeding)
Charlotte de Graaff (Themamanager Mobiliteit)
Jorinde Westra (Themamanager Gezondheid)
Lisabelle Busscher (Themamanager Onderwijs)
Max Steenbrink (Themamanager Werken)
Riezwaan Dinmahomed (Themamanager Wonen)

Coördinatie & eindredactie:

Eva van Genuchten
Melanie Klösters

Illustraties:

Studio DAAD

Vormgeving:

Christel Solleveld & Eva van Genuchten

Dit document is gedrukt op FSC® papier.
Ter compensatie zijn tevens twee
bomen geplant!

De samenleving staat voor enorme uitdagingen. De gevolgen van klimaatverandering gaan een grote impact hebben op ons leven en dat van de generaties na ons. Wij, jongeren, zijn degenen die dat het meest gaan merken, maar ook degenen die er nu iets aan kunnen doen. Om de balans tussen mens en planeet te herstellen, zullen we onze samenleving, economie en dagelijkse levens opnieuw moeten inrichten. Dat betekent dat we in 2050 op een nieuwe manier wonen, werken, eten, leren en reizen. De visie van Nederlandse jongeren daarop brachten we onder in de Jonge Klimaatagenda (JKA) 2.0. De stip op de horizon is duidelijk, maar hoe komen we daar?

In dit document wordt het transitieplan **werken** toegelicht wat een deel van deze weg naar 2050 beschrijft.